

Созонюк Ольга

кандидатка психологічних наук, доцент,
доцент кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненський державний гуманітарний університет

 <https://orcid.org/0000-0002-6810-6341>

Хомин Олег

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненський державний гуманітарний університет,

 <https://orcid.org/0009-0001-7210-9289>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi25.472

РОЛЬ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Анотація. *Стаття присвячена теоретичному та аналітичному осмисленню ролі критичного мислення у професійному становленні майбутніх юристів. А також визначенню освітніх механізмів, через які ця когнітивна компетентність впливає на якість їхньої підготовки. Метою дослідження є з'ясування психологічних і педагогічних закономірностей, що забезпечують здатність студента працювати з правовою невизначеністю, підтримувати логічну послідовність у ситуаціях складного вибору, зберігати аналітичну автономію у різних навчально-професійних форматах. Методологічну основу становлять системний, структурно-функціональний та порівняльний підходи. Їх застосування дозволило визначити критичне мислення як багатовимірний феномен, що включає аналітичність, рефлексивність, логічну вмотивованість суджень.*

У ході роботи окреслено ключові суперечності освітнього середовища, які стримують розвиток критичного мислення. Це переважання репродуктивних форм навчання, формалізованість викладання, недостатня присутність реальних кейсів і дискусійних форматів, що провокують розрив між теоретичною підготовкою та практичними вимогами юридичної професії. Показано, що інтеграція проблемно-орієнтованого навчання, юридичних клінік має потенціал компенсувати ці прогалини, формуючи стійкі навички аргументації, аналізу та професійної відповідальності.

Отримані результати дали змогу сформувати практично орієнтовану модель упровадження критичного мислення в освітній процес. Де воно постає не декларативною вимогою, а дійсною професійною компетентністю студента-правника. Запропоновані підходи можуть бути використані для модернізації навчальних програм, оптимізації методичної роботи викладачів і формування освітнього середовища, що підтримує інтелектуальну самостійність.

Ключові слова: *критичне мислення, аналітична діяльність, навчальна програма, проєктне навчання, уміння працювати з неоднозначністю, рефлексивність.*

Постановка проблеми. Питання критичного мислення перестало бути виключно педагогічною темою. У сучасному правничому середовищі воно поступово перетворюється на інструмент виживання, а не лише професійний додаток. Щоденна практика юриста складається зі складних, часто суперечливих ситуацій, у яких механічне застосування норм не лише не допомагає, а й може нашкодити. Саме тому дедалі більше дослідників говорить

про необхідність переосмислити підготовку майбутніх правників, перенести акцент із засвоєння тексту закону на здатність відчитувати приховану логіку соціально-правових процесів.

Водночас у вітчизняній юридичній освіті довгий час залишався непоміченим парадокс: студенти старанно опановують масиви нормативного матеріалу, але виявляються неготовими до аналітичного розбору нестандартних, позамежових кейсів. Ситуація ускладнюється тим, що правове поле в Україні змінюється швидко, подекуди непередбачувано. А там, де правила мінливі, критичне мислення стає, по суті, єдиною стабільною навичкою. Без нього юрист ризикує перетворитися на «коментатора норм», а не на активного учасника правового діалогу.

Потреба в дослідженні цієї теми виникає ще й тому, що у масовій підготовці юристів існує доволі помітна прогалина: майбутніх фахівців часто не навчають сумніватися. Їх привчають шукати «правильну відповідь», але мало стимулюють ставити незручні запитання й виявляти конфлікт інтересів, приховані припущення чи логічні розриви. Без навички рефлексії – а критичне мислення включає саме її – юрист не може повною мірою оцінити ризики, перевірити докази чи побудувати переконливу правову позицію.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Огляд літератури щодо розвитку та значення критичного і професійного мислення у підготовці юристів демонструє, що сучасна наукова спільнота приділяє значну увагу результатам формування цих когнітивних компетентностей у професійному середовищі. У роботі Мусієнка та Жука (2023) підкреслено, що сучасні умови повномасштабної агресії Росії проти України виводять критичне мислення юриста на рівень стратегічної компетентності. Вона необхідна для протидії інформаційно-психологічним впливам та прийняття зважених рішень у професійній діяльності. Автори встановили, що здатність оцінювати інформацію з різних ракурсів та формувати аргументовані правові позиції значно впливає на якість юридичної практики. У своїх розвідках Черновський по-іншому окреслює значення професійного мислення, трактуючи його як фундамент становлення сучасного правника. Вчений показав, що зрілість професійного мислення формує стійкі когнітивні структури, які визначають стиль юридичного міркування та підхід до вирішення правових колізій. У тезах Марченко (2022) критичне мислення розглядається як ефективний механізм протидії ворожому інформаційно-політичному впливу. Що особливо важливо в умовах гібридних загроз. У своїх висновках авторка встановила, що сформована здатність до критичного осмислення та оцінювання інформації зменшує вразливість індивідів до маніпуляцій та посилює психологічну стійкість суспільства.

У статті Руснак (2025) результатом дослідження стали конкретні підходи щодо методів розвитку юридичного мислення у професійній підготовці, серед яких інтеграція проблемно-орієнтованих завдань, вправ на аналіз судових практик і моделювання юридичних ситуацій. Автор довів, що застосування таких методів підвищує рівень аналітичних здібностей. Мірошніченко (2025), аналізуючи ефективність інтерактивних методів навчання, дійшов висновку, що такі технології створюють умови для активного інтелектуального включення студентів у професійні ситуації. Доведено, що саме в інтерактивній взаємодії розкривається здатність майбутніх юристів до логічно обґрунтованого міркування та формування власної позиції. Таким чином, інтерактивність виступає чинником розвитку самостійного юридичного судження.

Узагальнюючи попередні напрацювання, можна зазначити, що хоча науковці ґрунтовно описують окремі складові критичного та професійного мислення, питання їх інтегрованого розвитку в освітньому процесі висвітлене недостатньо. Саме ця прогалина потребує подальших досліджень і становить ключовий фокус представленої роботи.

Мета статті полягає в обґрунтуванні того, чому критичне мислення є інтелектуальним ресурсом майбутнього юриста.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній правничій освіті термін «критичне мислення» дедалі частіше згадується як одна з базових компетентностей майбутнього юриста, проте його зміст нерідко залишають на рівні загальних дидактичних формулювань (Руснак, 2025). Натомість реальний зміст цього поняття значно ширший і передбачає здатність юриста дивитися на правову інформацію не як на догму, а як на матеріал, що потребує уважного аналізу, логічної перевірки й рефлексії.

Критичне мислення – це не просто вміння критикувати чи ставити запитання. Це спосіб організації інтелектуальної діяльності, у межах якого людину цікавить не лише результат, а й шлях, яким вона до цього результату приходить (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові риси критичного мислення юриста та їх зміст

Риса критичного мислення	Зміст та професійне значення для юриста
Уміння працювати з неоднозначністю	Здатність орієнтуватися у ситуаціях, де правова норма допускає кілька тлумачень; уміння розпізнавати приховані смисли та альтернативні інтерпретації; формування гнучкого підходу до правового аналізу
Аналітичність	Вміння відокремлювати релевантні докази від інформаційного шуму; логічно структурувати факти; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; виявляти упередження й слабкі місця у власній та опонентській аргументації
Рефлексивність	Здатність до самоперевірки, усвідомлення власних когнітивних помилок і припущень; уміння коригувати правову позицію за появи нових фактів; зменшення ризику необґрунтованих або поспішних висновків
Логічна послідовність мислення	Побудова внутрішньо узгодженої, доказової аргументації; уникнення логічних хиб (хибна аналогія, апеляція до емоцій, некоректні узагальнення); формування правової позиції, стійкої до зовнішнього аналізу
Гнучкість мислення	Швидка перебудова логіки міркувань відповідно до зміни законодавства чи обставин справи; відкритість до альтернативних сценаріїв; здатність діяти за межами стандартних шаблонів правозастосування
Етична зорієнтованість мислення	Оцінювання рішень не лише за критерієм законності, а й за принципом справедливості; усвідомлення соціальних наслідків правових дій; поєднання аналітичної глибини з професійною відповідальністю
Цілісність критичного мислення як системи	Розуміння критичного мислення не як окремої навички, а як комплексної інтелектуальної структури, що визначає стиль роботи юриста, його здатність до аналізу, аргументації та самокорекції

Джерело: складено авторами на основі (Черновський, 2021; Марченко, 2022)

Попри те, що сучасні стандарти юридичної освіти офіційно декларують розвиток критичного мислення як одну з ключових компетентностей майбутнього фахівця, реальна освітня практика демонструє цілу низку суперечностей (табл. 2).

Таблиця 2

Проблеми юридичної освіти та шляхи їх вирішення

Проблема	Суть проблеми	Шляхи вирішення
Домінування репродуктивного підходу	Орієнтація на запам'ятовування норм без їхнього аналізу; відсутність роботи з неоднозначністю правових ситуацій	Впровадження кейс-методу, аналізу реальних справ, ситуативних задач; розвиток дискусійних форматів у навчанні
Формалізм у викладанні та оцінюванні	Переважають тестів і стандартизованих форм контролю; недооцінка здатності студента аргументувати власні висновки	Запровадження відкритих завдань, есе, усних дебатів; оцінювання логіки аргументації, а не лише фактичної точності
Відірваність від практики	Нестача роботи з реальними матеріалами судової практики; мінімальна інтеграція юридичних клінік	Розширення участі студентів у клінічній діяльності, moot courts, практичних воркшопів; співпраця з правничими установами
Недостатній розвиток навичок аргументації	Студенти мало практикують публічні виступи та дебати; слабе розуміння структури правової аргументації	Введення курсів риторики, логіки аргументації, дебатних практик; обов'язкові семінари з аналізу правових позицій
Ігнорування когнітивних упереджень	Нерозуміння психологічних механізмів помилок мислення; відсутність роботи з критичною рефлексією	Інтеграція міждисциплінарних курсів (когнітивна психологія, юридична етика, логіка); тренінги з виявлення упереджень
Невідповідність між вимогами професії та інструментами навчання	Освітні методи не сприяють формуванню гнучкого, самостійного мислення; акцент на «правильних відповідях»	Переорієнтація навчального процесу на аналіз, роботу зі складними кейсами, формування власної позиції
Пасивність студентів	Переважають лекційних форматів, мінімум індивідуальних аналітичних завдань; слабка мотивація до дослідницької роботи	Використання проєктного навчання, аналітичних досліджень, групових кейсів; заохочення самостійної роботи
Нерівномірна підготовка викладачів	Частина викладачів не володіє сучасними методиками розвитку критичного мислення	Підвищення кваліфікації, тренінги, методична підтримка; обмін педагогічними практиками всередині факультету
Прихована навчальна програма	Неформальні норми, що пригнічують дискусію та ініціативу студентів	Формування відкритої освітньої культури: заохочення запитань, дискусій, альтернативних поглядів

Однією з найбільш очевидних проблем є домінування репродуктивного підходу до навчання (Кузнецова & Ченуша, 2023). Студенти вправно відтворюють зміст нормативних актів, цитують прецеденти й запам'ятовують структуру кодексів, але рідше ставлять запитання щодо логіки їх побудови чи неоднозначності застосування. Освітній процес часто нагадує рух по заданій траєкторії: є правильна відповідь – і є завдання повторити її з мінімальними відхиленнями. В таких умовах розвиток аналітичних навичок закономірно відходить на другий план (Salameh-Ayanian та ін., 2025).

До цього додається проблема теоретичної перенасиченості. Значна частина навчальних курсів орієнтована на докладне вивчення норм, але не включає системної роботи з реальними правовими ситуаціями. Студенти рідко мають можливість аналізувати «живі» кейси, брати участь у моделюванні судових процесів або звертатися до матеріалів юридичних клінік. У результаті вони опановують право як схему, а не як складну і часто суперечливу практику. Певним чином ця проблема перегукується з недостатнім розвитком культури дискусії. Академічні дебати, правові диспути, робота з аргументацією – усе це, як правило, не займає провідного місця в навчальному процесі. Дискусія інколи сприймається як «необов'язковий елемент», а не як інструмент формування професійної позиції. Через це студенти не завжди вчаться захищати власні висновки, бачити логічні слабкості або сприймати іншу позицію як привід до аналізу, а не як загрозу (Тугон, 2023).

Не менш значущим є фактор «прихованої навчальної програми». Йдеться про неформальні правила взаємодії, що непомітно формують поведінку студентів: не сперечайся з викладачем, не піддавай сумніву усталені формулювання, не запитуй зайвого. Подібні установки, навіть якщо їх ніхто прямо не озвучує, створюють атмосферу стриманості та пасивності. Вони значною мірою нівелюють проголошені цілі щодо розвитку критичного мислення. Окремо варто згадати про нерівномірність підготовки викладачів. Не всі педагогічні працівники володіють сучасними методиками стимулювання критичного мислення. Дехто продовжує застосовувати традиційні лекційно-монологічні моделі, які передбачають передачу знань, але рідко потребують активної участі студента в аналізі матеріалу. У таких умовах важко говорити про системний розвиток навички, яка вимагає діалогу, взаємодії та відкритості до різних точок зору (Черновський, 2022).

Таким чином, проблемні зони юридичної освіти не зводяться до окремих недоліків навчальних програм. Вони формують цілісну систему суперечностей, у якій декларації про важливість критичного мислення не завжди узгоджуються з реальними освітніми практиками. Формування критично мислячого юриста потребує не косметичних змін, а переосмислення самої логіки навчання – від методів викладання до культури академічного спілкування (Salameh-Ayanian та ін., 2025).

Ефективний розвиток критичного мислення студентів-правників передбачає не стільки включення відповідного курсу до навчального плану, скільки створення освітнього простору, у якому аналітична діяльність стає органічною складовою кожної дисципліни. Саме така інтеграція дозволяє перетворити критичне мислення з декларативної компетентності на реальний інструмент професійного зростання (табл. 3). У цьому контексті важливо не обмежуватися поодинокими методичними прийомами, а вибудовувати цілісну педагогічну стратегію (Но та ін., 2024).

Помітний потенціал мають і методи проєктного навчання. Індивідуальні чи групові проєкти, пов'язані, наприклад, із підготовкою альтернативного законопроєкту, аналітичного меморандуму або дослідження судової практики, створюють умови для тривалого, послідовного аналітичного занурення. Проєктна робота вимагає самостійного вибору джерел, критичного ставлення до інформації, оцінювання якості аргументів – тобто саме тих навичок, які потрібні юристу у професійній діяльності.

Таблиця 3

Педагогічні методи розвитку критичного мислення майбутніх юристів		
Метод	Механізм дії	Очікуваний результат
Кейс-метод	Аналіз реальних і змодельованих правових ситуацій; робота з неоднозначними фактами та текстами; пошук альтернативних тлумачень норм	Розвиток уміння працювати з невизначеністю; формування навичок аргументації та інтерпретації права
Проблемно-орієнтоване навчання (PBL)	Студенти самостійно формують проблему, висувають гіпотези, шукають джерела та презентують обґрунтовані висновки; викладач виконує роль фасилітатора	Здатність до самостійного аналітичного пошуку; формування інтелектуальної автономії; розвиток навички логічного мислення
Дебати, дискусії, аналіз правових позицій	Обговорення різних аргументів; моделювання судових дебатів; реагування на контраргументи	Зміцнення навичок аргументації; уміння відстоювати власну позицію; розвиток логічної послідовності мислення
Проектне навчання	Робота над аналітичними або практичними проектами (меморандуми, аналіз законопроектів, огляди практики); довготривала інтелектуальна діяльність	Розвиток глибокого аналізу, вміння працювати з великими масивами інформації; формування навичок дослідження та самоорганізації
Юридичні клініки та симуляції судових процесів	Робота зі справжніми або змодельованими запитами; прийняття рішень в умовах обмежених даних; стратегічне планування позиції	Формування практичної готовності до професійної діяльності; розвиток відповідальності, тактичного мислення та аналітичної гнучкості
Робота з когнітивними упередженнями та логічними хибами	Аналіз типових помилок мислення; виявлення маніпуляцій у текстах; критична оцінка рішень і аргументів	Усвідомлення власних мисленнєвих обмежень; підвищення точності юридичного аналізу; формування навички самокорекції
Рефлексивні методи (самоаналіз, рефлексивні щоденники)	Оцінювання власних рішень, аналіз помилок, фіксація процесу мислення; обговорення індивідуального прогресу	Зміцнення рефлексивності; здатність перевіряти власні висновки; розвиток відповідального професійного мислення
Використання відкритих запитань	Постановка викладачем запитань без однозначної відповіді; стимулювання міркування й альтернативних тлумачень	Підвищення аналітичної активності студентів; розвиток уміння аргументовано відстоювати різні підходи
Формування культури академічної дискусії	Створення в навчальній групі атмосфери відкритості, толерантності до альтернативних точок зору; заохочення ініціативи	Зростання інтелектуальної самостійності студентів; розвиток вільного, але структурованого юридичного мислення

Джерело: складено авторами на основі (Sousa & Sousa, 2020)

У підсумку можна зазначити: інтеграція критичного мислення у підготовку юристів потребує системного підходу, де поєднуються різноманітні методи – від кейс-аналізу до рефлексії – і де кожна навчальна дисципліна стає майданчиком для аналітичної діяльності. Лише за таких умов критичне мислення перестає бути формальним елементом навчальної програми та перетворюється на реальну професійну компетентність.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу всебічно осмислити роль критичного мислення у професійному становленні юриста. Було окреслено чинники, які визначають ефективність його формування в умовах сучасної юридичної освіти. Узагальнення отриманих результатів показало, що критичне мислення не варто трактувати лише як окрему навичку чи інтелектуальний інструмент. У юридичному контексті воно виступає цілісним способом професійного мислення. Таким, що поєднує аналітичну глибину, рефлексивність, логічну дисципліну та етичну відповідальність. Ця система орієнтує майбутнього правника на зважене й аргументоване прийняття рішень. А також на здатність діяти у правовій реальності, де однозначні відповіді зустрічаються значно рідше, ніж складні й багатогарні ситуації.

Аналіз суперечностей юридичної освіти дозволив виявити низку структурних і педагогічних обмежень. Зокрема тих, які гальмують розвиток критичного мислення. Це і переважання репродуктивних форм навчання, і формалізовані процедури оцінювання, і брак практичного змісту в навчальних курсах. На ці чинники нашаровуються менш помітні. Проте не менш впливові аспекти: недостатнє розуміння викладачами ролі когнітивних упереджень, а також загальна інерційність освітніх практик. Разом вони створюють середовище, в якому студент звикає до відтворення знань, а не до критичного їх переосмислення.

Разом із тим аналіз практичних підходів доводить, що можливості інтеграції критичного мислення у навчальний процес значно ширші. Якщо використовувати кейс-метод, проблемно-орієнтоване навчання та рефлексивні практики не фрагментарно, а цілісно, то вони здатні трансформувати саму логіку навчання. Студент отримує можливість діяти в режимі активного мислення. Зокрема, випробовувати аргументи, порівнювати позиції, шукати рішення для нестандартних ситуацій. У такому середовищі критичне мислення постає природним результатом навчального процесу, а не зовнішньою вимогою чи декоративним елементом методичних матеріалів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Кузнєцова, К. О., & Ченуша О. С. (2023). Емоційний інтелект в поведінковій економіці. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*, 26, 14-17. Взято з <https://doi.org/10.20535/2307-5651.26.2023.287403>.
- Марченко О. Г. (2022). Критичне мислення як фактор протидії ворожому інформаційно-політичному впливу. *Особистість, Суспільство, Війна*, 77-79. Взято з <https://surl.li/htyajr>
- Мірошніченко, В. (2019). Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх юристів. *Освітній простір України*, 17, 85-91. Взято з <https://doi.org/10.15330/esu.1.85-91>.
- Мусієнко, А. В., & Жук, А. М. (2023). Актуальність критичного мислення в професійній діяльності юриста під час агресії Росії проти України. *Кримінальне право та процес*. 148-152. Взято з <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-2-14-148-152>.
- Руснак, Л. М. (2025). Методи розвитку юридичного мислення в процесі професійної підготовки юристів. *Український політико-правовий дискурс*, 7. Взято з <https://doi.org/10.5281/zenodo.14586993>.

- Сутяга, О., & Довгань, А. (2022). Особливості соціально-правової підготовки майбутніх юристів: американська та британська моделі. *Comparative professional pedagogy*, 12(2), 82-90. Взято з [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2022-12\(2\)-9](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2022-12(2)-9).
- Черновський, О. К. (2021). *Професійне мислення як фактор становлення сучасного правника*. Чернівці: Технодрук. Взято з <https://surl.lt/mcacza>
- Amissah-Wilson, J., & Segbenya, M. (2025). Emotional intelligence and employee productivity in a developing economy: analysing the moderating and mediating effect of gender and teamwork. *Humanit Soc Sci Commun*, 12, 1645. Retrieved from <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05255-3>.
- Ho, T. T., Phan Thanh, H., Nguyen, T.-H., & Mai Thi, T. (2024). Mapping emotional intelligence and job performance: A bibliometric and thematic analysis. *Problems and Perspectives in Management*, 23(1). Retrieved from <https://surl.li/fmzwnh>.
- Kumar, R., & Gupta, S. (2025). *The importance of emotional intelligence in leadership for building an effective team*. arXiv Preprint. Retrieved from <https://arxiv.org/abs/2510.07004>.
- Salameh-Ayanian, M., Tamer, N., & Jabbour Al Maalouf, N. (2025). The Importance of Emotional Intelligence in Managers and Its Impact on Employee Performance Amid Turbulent Times. *Administrative Sciences*, 15(8), 300. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/admsci15080300>.
- Sousa, M. J., & Sousa, M. (2020). Project-based learning to develop leadership competencies: Quantitative evidence and recommendations. *Proceedings of the IATED Conference*, 3575-3579. Retrieved from <https://library.iated.org/view/SOUSA2020PRO>.
- Turner, A. (2025). Leadership skills necessary for leaders to avoid challenges with productivity and motivation. *Open Journal of Business and Management*, 13(4), 789-802. Retrieved from <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=144990>.
- Tyron, V. O. (2023). Stages of forming the ability for critical thinking in future law bachelors. In *SCIENTIA: Collection of scientific papers* (pp. 167-169). Athens, Hellenic Republic.

REFERENCES

- Kuznietsova, K. O., & Chenusha, O. S. (2023). Emotsiyni intelekt u povedinkovii ekonomitsi [Emotional intelligence in behavioral economics]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU "Kyivskyi politekhnichnyi instytut"*, 26, 14-17. Vzyato z <https://doi.org/10.20535/2307-5651.26.2023.287403>. [in Ukrainian].
- Marchenko, O. H. (2022). Krytychne myslennia yak faktor protydii vorozhomu informatsiino-politychnomu vplyvu [Critical thinking as a factor of counteracting hostile information and political influence]. In *Osobystist, Suspilstvo, Viina* (pp. 77-79). Kharkiv. Vzyato z <https://surl.li/htyajr> [in Ukrainian].
- Miroshnichenko, V. (2019). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh yurystiv [Use of interactive technologies in the training of future lawyers]. *Osvitnii prostir Ukrainy*, 17, 85-91. Vzyato z <https://doi.org/10.15330/esu.1.85-91>. [in Ukrainian].
- Musiienko, A. V., & Zhuk, A. M. (2023). Aktualnist krytychnoho myslennia v profesiinii diialnosti yurysta pid chas ahresii Rosii proty Ukrainy [Relevance of critical thinking in the professional activity of a lawyer during Russia's aggression against Ukraine]. *Kryminalne pravo ta protses*, 148-152. Vzyato z <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-2-14-148-152>. [in Ukrainian].
- Rusnak, L. M. (2025). Metody rozvytku yurydychnoho myslennia v protsesi profesiinoy pidhotovky yurystiv [Methods of developing legal thinking in the process of professional training of lawyers]. *Ukrainskyi polityko-pravovy diskurs*, 7. Vzyato z <https://doi.org/10.5281/zenodo.14586993>. [in Ukrainian].
- Sutiaha, O., & Dovhan, A. (2022). Osoblyvosti sotsialno-pravovoi pidhotovky maibutnikh yurystiv: amerykanska ta brytanska modeli [Features of socio-legal training of future lawyers: american and british models].

- American and British models]. *Comparative Professional Pedagogy*, 12(2), 82-90. Vzyato z [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2022-12\(2\)-9](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2022-12(2)-9). [in Ukrainian].
- Chernovskyi, O. K. (2021). *Profesiine myslennia yak faktor stanovlennia suchasnoho pravnyka [Professional thinking as a factor in the formation of a modern lawyer]*. Chernivtsi: Tekhnodruk. Vzyato z <https://surl.lt/mcacza> [in Ukrainian].
- Amissah-Wilson, J., & Segbenya, M. (2025). Emotional intelligence and employee productivity in a developing economy: Analysing the moderating and mediating effect of gender and teamwork. *Humanities and Social Sciences Communications*, 12, 1645. Retrieved from <https://doi.org/10.1057/s41599-025-05255-3>. [in English].
- Ho, T. T., Phan Thanh, H., Nguyen, T.-H., & Mai Thi, T. (2024). Mapping emotional intelligence and job performance: A bibliometric and thematic analysis. *Problems and Perspectives in Management*, 23(1). Retrieved from <https://surl.li/fmzwnh>. [in English].
- Kumar, R., & Gupta, S. (2025). *The importance of emotional intelligence in leadership for building an effective team*. arXiv Preprint. Retrieved from <https://arxiv.org/abs/2510.07004>. [in English].
- Salameh-Ayanian, M., Tamer, N., & Jabbour Al Maalouf, N. (2025). The importance of emotional intelligence in managers and its impact on employee performance amid turbulent times. *Administrative Sciences*, 15(8), 300. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/admsci15080300>. [in English].
- Sousa, M. J., & Sousa, M. (2020). Project-based learning to develop leadership competencies: Quantitative evidence and recommendations. In *Proceedings of the IATED Conference* (pp. 3575-3579). Retrieved from <https://library.iated.org/view/SOUSA2020PRO>. [in English].
- Turner, A. (2025). Leadership skills necessary for leaders to avoid challenges with productivity and motivation. *Open Journal of Business and Management*, 13(4), 789-802. Retrieved from <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=144990>. [in English].
- Tyron, V. O. (2023). Stages of forming the ability for critical thinking in future law bachelors. In *SCIENTIA: Collection of Scientific Papers* (pp. 167-169). Athens, Hellenic Republic.

THE ROLE OF CRITICAL THINKING IN PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE LAWYERS

Olha Sozoniuk

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor at the Department of
Developmental and Pedagogical Psychology
Rivne State University of Humanities

 <https://orcid.org/0000-0002-6810-6341>

Oleh Khomyn

PhD Student at the Department of
Developmental and Pedagogical Psychology
Rivne State University of Humanities

 <https://orcid.org/0009-0001-7210-9289>

DOI https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi25.472

Abstract. *The article examines the theoretical and analytical foundations of critical thinking and its role in the professional development of future lawyers. Particular attention is given to the educational mechanisms through which this cognitive competence influences the quality of legal training. The study aims to clarify the psychological and pedagogical patterns that enable students to work effectively with legal uncertainty, maintain logical consistency in situations involving*

complex choices, and preserve analytical autonomy across different educational and professional contexts.

The methodological framework is based on systemic, structural-functional, and comparative approaches. Their application makes it possible to conceptualize critical thinking as a multidimensional phenomenon encompassing analytical skills, reflexivity, and logically grounded judgment.

The study identifies key contradictions within the educational environment that hinder the development of critical thinking, including the dominance of reproductive learning practices, the formalization of instruction, and the limited use of real cases and discussion-based formats. These factors contribute to a gap between theoretical training and the practical demands of the legal profession. The article demonstrates that the integration of problem-based learning and legal clinics can help bridge this gap by fostering stable skills in argumentation, analysis, and professional responsibility.

The findings support the development of a practice-oriented model for integrating critical thinking into the educational process, in which it functions not as a declarative requirement but as a genuine professional competence of law students. The proposed approaches may be used to modernize curricula, enhance teaching methodologies, and create an educational environment that supports intellectual independence.

Key words: *critical thinking, analytical activity, curriculum, project-based learning, ability to work with ambiguity, reflexivity.*

Стаття надійшла до редакції 04.10.2025